

Vlaanderen
is erfgoed

Beschermingsdossier

Woning Neuhuys in Antwerpen (Deurne)

monument

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

Beschermingsdossier:

Woning Neuhuys, Antwerpen (Deurne), Cruyslei 62 – monument

INHOUDELIJK DOSSIER

Dossiernummer: 4.001/11002/144.1

Sibylle De Sadeleer

15/03/2019

INHOUDSTAFEL

1.	Beschrijvend gedeelte	4
1.1.	Situering	5
1.2.	Historisch overzicht	5
1.2.1.	Algemene architectuurhistorische context.....	5
1.2.2.	De woning Neuhuys.....	7
1.3.	Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken.....	8
1.4.	Fysieke toestand van het onroerend goed	10
2.	Evaluerend gedeelte	10
2.1.	Léon Stynen - Biografie en oeuvre - waarderingsonderzoek en selectie	10
2.1.1.	Biografie en oeuvre	10
2.1.2.	Waarderingsonderzoek.....	12
2.2.	Erfgoedwaarden	13
2.3.	Motivering van het type bescherming.....	14
2.4.	Motivering van de afbakening van de bescherming	14
2.5.	Juridische toestand	14
2.5.1.	Onroerend Erfgoed:	14
2.5.2.	Ruimtelijke Ordening:	14
3.	Beheersvisie	14
3.1.	Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed	14
3.2.	Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed.....	15
3.3.	Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed.....	15
4.	Bronnen	15
4.1.	Archieven	15
4.2.	Mondelinge en schriftelijke bronnen	16
4.3.	Literatuur	16
4.4.	Internetbronnen.....	16
5.	Bijlagen bij het inhoudelijk dossier	17
5.1.	Omgevingsplan	17
5.2.	Fotobijlage	17
5.3.	Documentatie	17

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

Deze bescherming kadert in het in de beleidsbrief vooropgestelde thema "20ste-eeuwse architectuur in Antwerpen".

Sinds 2010 voert het Agentschap Onroerend Erfgoed een systematische herinventarisatie uit van het bouwkundig erfgoed van de stad Antwerpen. De grootste lacune in de inventaris van het bouwkundig erfgoed, waarvan de eerste gebiedsdekkende campagne werd uitgevoerd tussen 1975 en 1989, is het bouwkundig erfgoed van de 20ste eeuw, en dan met name het interbellum (1919-1940) en de naoorlogse periode (1945-1980). De nieuwe thematische benadering van de inventarisatie ging bijgevolg uit naar het waardevolle bouwkundig erfgoed uit deze beide periodes. De herinventarisatie van de 19de-eeuwse gordel en de 20ste-eeuwse uitbreidingsgebieden van het district Antwerpen werd in juni 2017 afgerond. Ook werd de inventaris van de binnenstad aangevuld met de belangrijkste 20ste-eeuwse gebouwen. Hiermee is het project van de herinventarisatie van Antwerpen afgerond. De herinventarisatie van de districten Deurne, Merksem, Ekeren, Berendrecht-Zandvliet-Lillo, delen van Berchem en Wilrijk (met een groot aandeel van interbellumwoningbouw) is tevens volledig afgewerkt.

Op basis van de resultaten van het herinventarisatieproject en een overleg met de stedelijke dienst Monumentenzorg werd een 'longlist' van waardevol erfgoed binnen het vooropgestelde beleidsthema opgemaakt. Hieruit werd een selectie gemaakt van binnen de beleidstermijn uit te werken beschermingsvoorstellen. Rekening houdend met de in de inventaris geactualiseerde periodes van het interbellum en de naoorlogse periode lag in deze lijst ook de focus op deze tijdvakken.

De 'longlist' bevatte meerdere werken van Nachman Kaplansky en Léon Stynen. Om deze reden werd hun oeuvre geselecteerd voor een gedegen screening op beschermingswaardige werken. Nachman Kaplansky is één van de meest representatieve architecten van het modernisme tijdens het interbellum. Het feit dat Kaplansky quasi al zijn opdrachten gerealiseerd heeft in Antwerpen en deelgemeenten, liet toe om binnen het vooropgestelde thema een volledige evaluatie en representatieve selectie te maken. Bijzonder aan zijn oeuvre is dat het balanceert tussen diverse tendensen binnen het modernisme.

2018 is het jaar waarin het Vlaams Architectuurinstituut, het Architectuurarchief Vlaanderen, deSingel, de Provincie Antwerpen en de stad Antwerpen via tal van activiteiten ruime aandacht besteden aan het omvangrijke oeuvre van Léon Stynen dat zich zowel in de periode van het interbellum situeert als in de naoorlogse periode. Dit project werd als aanleiding gegrepen om zijn oeuvre onder de loep te nemen in functie van mogelijke beschermingen.

De groep naoorlogse gebouwen die in het verleden in de stad Antwerpen reeds als monument beschermd werden, is op enkele privé-woningen na hoofdzakelijk samengesteld uit markante openbare, onderwijs- of kantoorgebouwen. Om aan de lacune in het beschermd naoorlogs kerkelijk patrimonium tegemoet te komen worden in de huidige reeks beschermingsvoorstellen drie naoorlogse parochiekerken in Antwerpen opgenomen waarvan de erfgoedwaarde het lokale niveau overstijgt. Dit zijn de parochiekerk Sint-Anna ten Drieën op Linkeroever, de parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw Altijd durende Bijstand in Deurne en de parochiekerk Heilige Pius X in Wilrijk.

Binnen de herinventarisatie en het waarderend onderzoek naar waardevolle winkelinterieurs in Vlaanderen werden in Antwerpen twee gaaf bewaarde winkelpanden uit het eerste kwart van de 20ste eeuw weerhouden als te beschermen evidenties. Dit zijn de juwelierszaak Ruys in art-nouveaustijl uit 1902 en de handschoenzaak "Ganterie Boon" in art-decostijl uit 1929.

Afhankelijk van de gestelde prioriteiten binnen de volgende beleidsperiode kan het waarden en beschermen van het 20ste eeuwse erfgoed in Antwerpen al dan niet voortgezet worden.

1.1. Situering

De als monument te beschermen woning Neuhuys is gelegen in Deurne, een sterk verstedelijkt oostelijk district van Antwerpen, in hoofdzaak met een woonforensfunctie. De bedding van de Grote Schijn, de Herentalsevaart, het daarrond gevormde domein Rivierenhof en de autosnelweg E 313 verdelen het district in Deurne-Noord en Deurne-Zuid. Het centrum gevormd rond de oude dorpskern ligt in Deurne-Noord. De woning Neuhuys is gelegen in Deurne-Zuid, nabij de grens met het district Borgerhout, in de wijk rondom het Te Boelaerpark.

Deze bescherming als monument bevat geen cultuurgoederen.

1.2. Historisch overzicht

1.2.1. Algemene architectuurhistorische context

1.2.1.1. Architectuur tijdens het interbellum in Antwerpen¹

Het interbellum was een tijd van ingrijpende politieke, sociale en economische ontwikkelingen en luidde de modernisering van het dagelijkse leven en de gedaanteverwisseling van de omgeving in. De jaren 1920-1930 waren een complexe periode waarin traditie en vernieuwing elkaar voortdurend trachtten te overtreffen. Op het vlak van kunst en cultuur betekende dit een periode van heropleving en ongekende creativiteit. Ook de architectuur kwam in een stroomversnelling terecht. Tijdens het interbellum overheersten drie grote strekkingen in de Belgische architectuur: een levendig architectuurdebat woedde tussen de navolgers van de art deco, het modernisme en het traditionalisme. Net zoals de art déco en het traditionalisme omvatte het "nieuwe bouwen" of modernisme een veelheid aan vormen en tendensen. Het werd beïnvloed door radicale kunststromingen die overal in Europa waren ontstaan en die protesteerden tegen de traditionele vormen en technieken. De modernisten ontwikkelden een nieuw ideologisch geladen idioom, met gevolgen op formeel, constructief en functioneel vlak. Vele Belgische architecten gingen eerder pragmatisch om met de strikte beginselen van deze taal, slechts enkelen toonden zich voorstander van een radicale esthetiek. In België kwam dit modernistische gedachtegoed en de daaraan gekoppelde vormgeving moeilijk van de grond. Vanaf 1918 werd dit vooral geïntroduceerd door architecten en stedenbouwkundigen die tijdens de oorlog in het buitenland hadden verbleven. Vanaf de tweede helft van de jaren 1920, groeide de belangstelling voor het "Nieuwe Bouwen". Steeds meer Belgische architecten traden toen tot de moderne beweging. Onder meer vaktijdschriften, nieuwe accenten in het architectuuronderwijs en architectuurwedstrijden droegen hiertoe bij.

Onder druk van de sterke bevolkingstoename en de grote woningnood ontwikkelden tijdens de jaren 1920-1930 steden en hun randgemeenten zich op spectaculaire wijze. Terwijl men de bestaande wijken volbouwde, kwamen in de stadsrand nieuwe verkavelingen tot stand en zette in de grensgemeenten de verstedelijking zich voorgoed door.

Na de Eerste Wereldoorlog breidde het Antwerps stadsgebied zich verder uit en werden er nieuwe woonzones gerealiseerd in o.m. het noordelijk stadsgedeelte met de wijk Luchtbal, het Kiel, rond het bestaande Nachtegalenpark met de aanleg van de residentiële Parkwijk en meer ten westen op de tentoonstellingsgronden na afloop van de wereldtentoonstelling van 1930. Tegelijkertijd palmde de stad uitgestrekte gebieden van de omliggende gemeenten in. Tussen 1903 en 1930 hechtte de stad Antwerpen delen van Merksem,

¹ Behoudens anders aangegeven zijn de gegevens onder 1.2. hoofdzakelijk afkomstig uit: LAUREYS D., 2004: De architectuur in een stroomversnelling. Art deco, modernisme en traditionalisme in de provincie Antwerpen, in Bouwen in Beeld. De collectie van het architectuurarchief van de Provincie Antwerpen, Antwerpen, 85-129.

Ekeren, Hoevenen, Hoboken, Berchem en Wilrijk officieel aan. Ook diverse luthoven en kasteeldomeinen in de randgemeenten sneuvelden door de verkavelingsdrang van grootgrondbezitters in samenwerking met speculatieve bouwmaatschappijen. Over het algemeen ging het hier om snelle operaties, met het oog op winst en zonder globaal concept. Zowel de open ruimtes als de percelen langs de uitvalswegen en de spoorwegen werden volgebouwd, met als resultaat een grote concentratie aan interbellumwoningen. De ontwikkeling van Berchem, Deurne en Wilrijk zijn in deze context exemplarisch.

In de nieuwe wijken in de rand van Antwerpen en in de grensgemeenten bleef de rij- en de driegevelwoning een groot deel van de architectuurproductie innemen en was de één- of meergezinswoning in een sobere art deco het meest voorkomende woningtype, meestal ontworpen door een reeks van zeer productieve, vooral plaatselijk gevraagde architecten. De vernieuwing beperkte zich meestal tot de voorgevel, de indeling van de woning bleef doorgaans conventioneel. Bij architecten als een Eduard Van Steenberghe, een Leon Stynen of een Jef Huygh reikte de inspiratie verder en betekende de art deco slechts een eerste fase in een stilistische evolutie naar het modernisme of ontwikkelde de art deco zich tot een eigenzinnige versie.

De grootste vernieuwing ging uit van de modernisten. Een van de eerste en meest modernistische woningen in Antwerpen was de atelierwoning van de kunstschilder René Guette, ontworpen in 1926-1927 door Le Corbusier, een bijzonder uitvoering van zijn theoretisch Citrohantype, aangepast aan de typisch Belgische perceelsvorm en de plaatselijke bouwvoorschriften. Le Corbusier 's begrippen als de "machine à habiter" en zijn "vijf punten van de nieuwe bouwkunst", werden een inspiratiebron voor de Antwerpse modernisten. Dankzij Le Corbusier speelde ook de scheepsbouw een rol in de architecturale vormgeving: de pakketbootstijl met o.m. eenvoudige volumes, afgeronde hoeken, patrijspoorten, buisvormige metalen leuningen en vlaggenstokken werd een succes in de modernistische architectuurtaal. Het Corbusiaanse ideologisch geladen puristisch modernisme met onder meer de kenmerkende witte buitenbepleistering, een beton- en staalskelet en horizontale bandramen daarentegen werd in de Antwerpse contreien slechts door enkelen dogmatisch toegepast.

Zoals elders in Vlaamse steden, ontwikkelde het modernisme in Antwerpen zich vooral als een zakelijke baksteenarchitectuur. In dit gematigd baksteenmodernisme was de invloed uit Nederland, in het bijzonder van Dudoks zogenaamde "romantisch kubisme" groot. De realisaties kenmerkten zich door robuuste, elementaire bakstenen bouwvolumes voorzien van expressief baksteenmetselwerk en veelal asymmetrisch gearticuleerd door veelsoortige raampartijen. Voor de inwendige organisatie werd gezocht naar alternatieven voor de klassieke plattegrond. Het werk van o.m. Walter Vanden Broeck, Eduard Van Steenberghe en het latere werk van Leon Stynen toont dit op overtuigende wijze. Een belangrijke concentratie van modernistische woningen in Antwerpen situeerde zich in enkele nieuwe wijken zoals o.m. de zogenaamde "tentoonstellingswijk".

Ondanks de hervormingsdrang van de modernisten en de art deco bleven ook de neostijlen en het eclectisme zich handhaven. In sommige wijken zoals de Pullhofwijk en de Jan Van Rijswijklaan bleef dit traditionalisme het straatbeeld beheersen.

1.2.1.2. Interbellumarchitectuur in Deurne²

Na de Eerste Wereldoorlog onderging het straatbeeld van Deurne een gedaantewisseling. De niet meer te stuiten demografische groei vereiste de snelle en massale bouw van duizenden arbeiders- en bediendenwoningen: bestaande wijken werden dichtgebouwd en nieuwe gronden - de vroegere kasteeldomeinen - werden bouwrijp gemaakt. De landbouw verdween volledig van het toneel, ambachtelijke en industriële vestigingen kenden geen grote vlucht. Bouwmaatschappijen van alle slag wierpen zich op goedkope woningbouw. Speculatieve bouw op grote schaal resulteerde in eindeloze reeksen seriewoningen, al dan

² <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120655>.

niet verdeeld in flats, die vandaag nog steeds het straatbeeld, vooral van Deurne-Noord, bepalen. Op de Unitas tuinwijk naar ontwerp van Eduard Van Steenberghe na vertoont deze massabouw weinig architecturale kwaliteiten. Vanaf 1925 kwam de privé-woningbouw goed op gang. Het premiestelsel van de katholieke minister Romain Moyerseon beperkte de kredieten aan huurderscoöperaties en bouwmaatschappijen drastisch en moedigde met individuele premies het privé-initiatief aan³. Dit leidde vooral in de randgemeenten tot een explosieve uitbreiding en intense bouwactiviteit. Het is in die particuliere woningbouw dat merkwaardige staaltjes architectuur met referenties aan de art deco, het modernisme of de nieuwe zakelijkheid naar ontwerp van bekende architecten tot stand kwamen. In Deurne is dit vooral merkbaar in de wijken rond het Rivierenhof en het Boekenbergpark alsook rond het Te Boelaerpark. De intensieve bouw van scholen en kerken hield gelijke tred met de woningbouw. De officiële scholen werden in deze periode meestal gebouwd naar ontwerp van de gemeentelijke architecten E. Van Not en R. Ceulemans. Een verrassende uitzondering in architecturale kwaliteit is het Koninklijk Atheneum van 1936-1940 naar ontwerp van Eduard Van Steenberghe (Frank Craeybeckxlaan 22-24, beschermd monument sinds 15/03/1995). Een aantal hulpkerken uit deze jaren zullen in de jaren 1950-90 door een definitief gebouw worden vervangen. Een merkwaardige interbellumkerk is Sint-Jozef (1933-1936) naar ontwerp van Jef Huygh (Boekenberglei 211, beschermd monument sinds 03/04/1995).

1.2.2. De woning Neuhuys

Léon Stynen ontwierp deze woning eind 1928 voor Paul Neuhuys (1897-1984), die zijn vader opvolgde als sigarenfabrikant (tot 1946), maar vooral bekend is als dadaïstische dichter en criticus, toen woonachtig in de Rudolfstraat 13 in Antwerpen. Paul Neuhuys was medeoprichter van het Franstalige tijdschrift "*Ca Ira!*" (Revue mensuelle d'art et de critique, 1920-1923) waarin hij bijdragen leverde over moderne literatuur⁴. Het maandblad was tijdens deze periode het enige Belgische tijdschrift waarin aandacht werd besteed aan de Dada-beweging. Met omslagen en platen van de hand van o.m. Paul Joostens, Jan Cockx, Floris Jaspers, Karel Maes, Pierre Flouquet en Jozef Peeters gaf het blad een forum aan de jonge avantgarde kunstenaars.

Het ontwerp van de woning dateert van 26 /11/1928. Een jaar later zal Stynen nog een tweede woning ontwerpen voor de dichter in Groenendael (gemeente Hoeilaart).

Kenmerkend voor dit vroeg werk van Stynen is de uitwerking van de modernistisch opgevatte voorgevel waarachter een nog traditionele woning van het enkelhuistype schuilgaat. De woning is oorspronkelijk ontworpen als een meergezinswoning met twee wooneenheden. Dit was een veralgemeende typologie in Antwerpen, zowel vóór WOI als tijdens het interbellum. De bouwheer behield het gebruiksrecht op de koer/tuin en oefende als "sandwich" bewoner sociale controle uit over het reilen en zeilen in zijn eigendom. De eerste verdieping was voor de huurder. Later werd de woning in gebruik genomen als en licht aangepast tot een eengezinswoning.

De gevelgeleding alsook de planindeling bleven in hun oorspronkelijke toestand bewaard. Vermoedelijk werd de gevelafwerking (bepleistering) van de achtergevel in de loop van de jaren vernieuwd. Beperkte ingrepen/wijzigingen zijn de gewijzigde invulling van de vertrekken op de eerste verdieping (eertijds een aparte woonentiteit) en het overwegend vervangen schrijnwerk in de achtergevel. Voortgaande op het bouwplan hadden de buitendeur en de grote vensterpartij in de achtergevel een gelijkaardige vormgeving en indeling als de bewaarde binnendeuren van de keuken en van de living en eetplaats. In de plaats van de oorspronkelijke straatafsluiting van de voortuin -muur met een ijzeren

³ SPITAEELS E. e.a. 1996: Modern bouwen in Deurne 1920-1940, Zellik.

⁴<https://www.mskgent.be/nl/collectiestuk/ca-ira> (geraadpleegd op 24 augustus 2018); <https://abstractmodernisme.vlaamsekunstcollectie.be/nl/tijdschrift/ca-ira-revue-mensuelle-dart-et-de-critique-1920-1923> (geraadpleegd op 24 augustus 2018)

leuning en poort tussen hekpijlers (zie documentatie)- kwam een andere afsluiting. De koer van betontegels achteraan werd vervangen door een houten terras.

1.3. Beschrijving met inbegrip van de erfgoedelementen en erfgoedkenmerken

Ruimtelijke context

De voor bescherming voorgestelde woning Neuhuys is gelegen in Deurne-Zuid, in de wijk rondom het Te Boelaerpark. De Cruyslei ligt gedeeltelijk op grondgebied Deurne, gedeeltelijk op grondgebied Borgerhout. De straat valt op door haar lintbebouwing, te dateren vanaf het eerste kwart van de 20ste eeuw. De panden tellen veelal twee tot drie traveeën, twee tot drie bouwlagen onder een platte bedaking en hebben doorgaans voortuintjes. De bouwstijl varieert van een art deco-getinte architectuur tot een modernistisch geïnspireerde en een eerder traditionele architectuur.

Exterieur

De rijwoning ligt op een smal, lang perceel, heeft een afgesloten voortuin en een achtertuin. De woning omvat drie bouwlagen en heeft een smalle aanbouw van twee bouwlagen, onder een plat dak. De voorgevel heeft een sterk zakelijk karakter door de geometrische lijnvoering van licht verspringende gevelvlakken, de uitgesproken raamconstructies en de gevelafwerking met simillpleisterwerk (natuursteengranulaten in de massa). De bepleisterde lijstgevel op een lage plint van zwarte tegels bevat drie horizontale bandvensters met bewaard donkergrijs gelakt stalen schrijnwerk dat aanvankelijk meer contrasteerde met de niet vervuilde gevelafwerking. De verhouding van de vensters en de indeling ervan is sterk doordacht, waardoor een ritmisch patroon ontstaat: zo wordt het rechthoekmotief van het onderste inspringende vensterdeel van het bandvenster op het gelijkvloers hernomen in het venster op de eerste verdieping en het vierkante vensterdeel van de eerste verdieping komt terug in het bandvenster van de tweede verdieping. Ter hoogte van het onderste register van het bandvenster op het gelijkvloers is het verspringend gevelvlak uitgewerkt als een plantenbak met geïntegreerde brievenbus.

De voordeur is gevat in een licht uitspringend, hoger opgetrokken gevelvlak dat reikt tot aan de eerste verdieping, waardoor dit travee een monumentaal karakter krijgt.

De bandvensters in de voorgevel hebben origineel stalen schrijnwerk met dunne profielen en met de originele enkele beglazing. De vensters worden boven- en/of onderaan afgelijnd door zinken kraallatten en geaccentueerd door thans zwart geschilderde dagkanten en/of lateien. Een pad van betontegels leidt naar de inkomdeur, voorafgegaan door zwart betegelde inkom treden en tevens met zwart geaccentueerde dagkanten en dito latei. In de dagkant hangt nog het originele ijzeren plaat met inscriptie "TABACS/... (?) NEUHUYS". De inkomdeur heeft stalen schrijnwerk met geometrisch motief, ingevuld met structuurglas en een rastervormige draad. Drie keldergaten zijn afgedekt met ijzeren roosters. De voortuin wordt thans afgebakend door een pijler en een afsluitingsmuur van gecementeerde en beschilderde snelbouwstenen.

De twee traveeën tellende, eenvoudig opgevatte achtergevels van het hoofdvolume en de aanbouw zijn bepleisterde lijstgevels met houten kroonlijst en bewaarde gevelgeleding. Voortgaande op de bouwaanvraag en het huidige voorkomen zijn de buitenbepleistering en het houten schrijnwerk van de rechthoekige muuropeningen niet meer origineel, met uitzondering van het keukenvenster en de wc-vensters in de zijgevel van de aanbouw. De meeste vensters hebben nog bewaarde zinken kraallatten. Waar vroeger de "koer" was, werd inmiddels een houten terras aangelegd waar de keuken en eetkamer op uitgeven. De rest van het perceel is tuin zonder een specifieke aanleg of noemenswaardige beplanting.

Interieur

Planindeling

De plattegrond van het huis is oorspronkelijk geconcipeerd als meergezinswoning, met twee wooneenheden: gelijkvloers en tweede verdieping vormden een aparte woonentiteit,

de eerste verdieping werd ingericht als een klein appartement. Hoewel de woning heden in gebruik is als een eengezinswoning, bleef de oorspronkelijke planindeling gaaf bewaard. De planindeling van het interieur is conventioneel, volgens het 19de eeuwse enkelhuissysteem. Op de benedenverdieping bevindt zich ter hoogte van de deurtravee een smalle gang met inkom en traphal, waar de living en eetplaats op uitgeven. De gang eindigt op de smalle achterbouw met keuken. De living heeft door middel van het bandvenster een breed zicht op de straat en de aansluitende eetkamer geeft met vensterdeuren uit op de tuin. De twee slaapkamers van de vroegere gelijkvloerse woonentiteit, gelegen op de tweede verdieping, zijn nog steeds ingericht als slaapkamers waaronder een gevelbrede slaapkamer aan straatzijde. Het appartement op de eerste verdieping, eertijds bestaande uit een gevelbrede slaapkamer aan straatzijde, eetkamer aan tuinzijde en keuken op de verdieping van de achterbouw, is thans ingericht met burelen en bibliotheek voor de ouders en een badkamer. Naast de keuken en huidige badkamer in de aanbouw bevinden zich telkens een wc en een ingebouwde kast. De kelder telt aan de straatzijde drie smalle af te sluiten kelderruimtes.

Interieur

Het interieur is bepleisterd en beschilderd. Met uitzondering van de aanbouw hebben alle vertrekken een kooflijst. In bepaalde ruimtes (gang, keuken, badkamer) liggen de originele tegelvloeren. De vertrekken op de bovenverdiepingen hebben vernieuwde houten vloeren. Het houten binnenschrijnwerk (trapeuning, trapwand, binnendeuren) bleef overwegend bewaard en is -voortgaande op de gelijkenis met gebruikte houtsoorten in andere woningen van Stynen- vermoedelijk in Congolees licht limbahout. Opvallend in deze woning is het schrale uitzicht van dit houtwerk wat doet vermoeden dat de oorspronkelijke afwerkingslaag (mogelijk een beitslaag en/of transparante vernis) afgeschuurd werd.

De *inkomhal* en *gang* hebben een vloer van zwarte en witte tegels, gelegd in een dambordpatroon, en afgeboord met een plint van zwarte tegels. De binnendeuren die op de gang uitgeven, de deuren naar de living, de eetplaats, de keuken alsook de deur naar de kelder, zijn de oorspronkelijke houten deuren, gevat in een plat deurkader en met bewaarde deurklink. De keukendeur heeft structuurglas, gevat in een horizontale verdeling. De houten *trap* heeft een leuning van panelen in limbahout, met een afgeronde greep en op de bovenverdiepingen afgezet door balkvormige trappalen met afgeronde bovenzijde. Op het gelijkvloers is de ruimte onder de trap met dezelfde platen afgetimmerd.

De *living* en de aansluitende *eetplaats* kunnen verbonden/gescheiden worden door een beglaasde vleugel deur met horizontale verdeling in een plat kader. Het bandvenster in de voorgevel heeft centraal twee opendraaiende venstervleugels, nog uitgerust met origineel bronzen hang- en sluitwerk met vensterkrukken. Het inspringende onderste vensterregister (bloembak) dient aan de binnenzijde als vensterbank. De eetplaats heeft in de hoek een afgeschuinde marmeren schouwmantel. De living, eetplaats alsook de overloop op de verdiepingen hebben een vloer van donkergrijze tegels.

De *keuken*, alsook de voormalige keuken op de eerste verdieping (thans badkamer) hebben een tegelvloer met een klein zwart-wit ruitvormig patroon. De huidige keuken op het gelijkvloers heeft een recente inrichting.

De wc heeft een beschadigde gekleurde tegelvloer met een gemengd patroon.

De vensters op de bovenverdiepingen hebben oorspronkelijk bronzen hang- en sluitwerk met bewaarde vensterkrukken en al dan niet betegelde binnendorpels: op de eerste verdieping is het bovenste register van het bandvenster uitgerust met klapvensters, op de tweede verdieping heeft het bandvenster twee opendraaiende venstervleugels.

Een bakstenen steektrap leidt naar de *kelder* met bakstenen vloer. De drie smalle aparte kelderruimtes aan de straatzijde zijn af te sluiten met een houten opgeklampte deur.

1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed

De fysieke toestand van het onroerend goed waarvoor dit beschermingsdossier wordt opgemaakt is vastgesteld tijdens een plaatsbezoek op 15 juni 2018. De fysieke toestand is op dat moment fotografisch gedocumenteerd. Deze registratie is als bijlage bij het ministerieel besluit gevoegd en geeft een beeld van de toestand van het onroerend goed op het moment van de bescherming.

Behoudens verborgen gebreken, bevindt het gebouw zich overwegend in een vrij goede bouwfysische toestand. De toestand van de voorgevel (o.m. donkere verkleuringen, laterale scheuren ter hoogte van de lateien of dorpels, streepvorming, roetaanslag, afschilferen) alsook van het stalen schrijnwerk (plaatselijk corrosie) zijn aandachtspunten en vergen verder onderzoek met mogelijke onderhouds- en/of restauratiewerken tot gevolg.

2. EVALUEREND GEDEELTE

2.1. Léon Stynen - Biografie en oeuvre - waarderingsonderzoek en selectie

2.1.1. Biografie en oeuvre

Weinig Belgische architecten hebben een zo markant, omvangrijk en verscheiden oeuvre nagelaten als Léon Stynen (1899-1990). Hij was een belangrijk en gezaghebbend vertegenwoordiger van het modernisme in België. Zijn faam dankte hij niet alleen aan de kwaliteit van zijn oeuvre, maar ook aan zijn rol in het onderwijs en de organisatie van het architectenberoep. In 1977 zette hij een punt achter zijn carrière.

Stynen kreeg zijn opleiding aan de Antwerpse Koninklijke Academie voor Schone Kunsten en het Hoger Instituut voor Schone Kunsten (1915-1922) en werkte drie jaar als stagiair bij Gerard De Ridder (1878-1958).

Hij begon zijn carrière met enkele wedstrijdontwerpen in Berlagiaanse stijl: een ontwerp voor een theater, waarmee hij de driejaarlijkse prijs van de Koninklijke Maatschappij der Bouwmeesters van Antwerpen behaalde (1922), één voor een oorlogsmonument in Antwerpen (1922) en twee voor uitvoering bekroonde ontwerpen in Knokke: een oorlogsmonument (1921) en het casino (1925). Intussen verwezenlijkte hij cottages en art-deco-woningen zoals de woning Van Lommel in Borgerhout (1925), art-deco-winkelhuizen en -appartementengebouwen in Antwerpen, Knokke en Brussel, sommige in samenwerking met Victor Gorlé (1900-1966).

Tijdens zijn bezoek aan de Exposition Internationale des Arts Décoratifs et Industriels Modernes in Parijs in 1925 kwam hij onder de indruk van de paviljoenen van Le Corbusier, Mallet-Stevens en andere nieuwlichters. Hij verdiepte zich in de ideeën en de verwezenlijkingen van de avant-garde en wou die op zijn manier in de Belgische context realiseren. Dit blijkt een eerste maal uit een ontwerp voor een bungalow van 1926 en even later uit de woning Verstrepen in Boom (1927-1928) en de woning Wuyts in Brasschaat (1928), drie panden met een complexe volumetrie. Stynens wil tot rationele vereenvoudiging in de plattegronden komt hier tot uiting in de logische schikking van de vertrekken rond een centrale ruimte.

Met de uitgevoerde versie van het casino van Knokke (1928-1930), het niet-gerealiseerde wedstrijdontwerp voor de residentie van de gouverneur-generaal van Belgisch Kongo (1928), de gevel van de woning Neuhuys in Deurne (1928) en de woning Haudegand in Brasschaat (niet verwezenlijkt, 1929) koos Stynen vastberaden voor het internationale modernisme. Een uitgepuurd functionalisme bereikte hij met zijn niet-uitgevoerd wedstrijdontwerp voor de zeevaartschool in Oostende (1930).

Deze ontwerpen stonden aan het begin van een lange rij opdrachten die Stynen in de jaren 1930 uitwerkte. Op de Antwerpse wereldtentoonstelling van 1930 realiseerde hij enkele in het oog vallende projecten, waaronder het paviljoen De Dekoratieve Kunsten, een sierlijk

cluster van zuivere volumes met pakketbootallures, en het uitermate elementaire paviljoen De Beukelaer.

Met zijn wedstrijdontwerp voor de aanleg van de Antwerpse Linkeroever (1932), waarbij hij ook een nieuwe invulling van het Eilandje op de rechteroever voorzag, zette hij zijn eerste stappen op het vlak van de stedenbouw.

Voor de vele rijhuizen en villa's in Antwerpen en de Antwerpse Kempen putte hij royaal uit het jargon van het 'nieuwe bouwen'. Patrijspoortramen, stalen borstweringen en scheepsladders zijn veelvuldig terug te vinden in het oeuvre van Stynen. Karakteristieke voorbeelden zijn de beschermde eigen woning in Antwerpen (1932), de woning Van Parys in Schoten (1933), de woning De Beukelaer in Brasschaat (1936), de woning Janssens in Berchem (1936-1937) en de zes eengezinswoningen op de Antwerpse Linkeroever (1939). Eenzelfde idioom bepaalt ook de vormgeving van zijn ander werk, zoals cinema's (bijvoorbeeld Rex in Antwerpen, 1934), casino's en appartementsgebouwen (bijvoorbeeld Résidence Bellevue aan de Koningin Elisabethlei, Résidence Britannia aan de Britselei en het duplex-appartementsgebouw van de Nationale Kas voor Bediendenpensioenen aan de Van Eycklei in Antwerpen uit respectievelijk 1933, 1935 en 1937). Hoogtepunten in deze periode waren de beschermde Residentie Elsdonck in Wilrijk, een appartementsgebouw van baksteen, staal, beton en glas in een gestroomlijnde vormgeving (1933-1934), en het modernistische eveneens beschermde rustoord Hof Ten Bos in Brasschaat (1937).

Op het einde van de jaren 1930 verrijkte Stynen zijn modernistische vormtaal met natuurlijke materialen. Zo wendde hij onder meer in de verdwenen woning Van Thillo in Ekeren (1937-1938) en in het casino van Chaudfontaine (1937-1940) een gevelbekleding in leisteen aan. Ook in de beschermde woning Douchar in Hasselt paste hij dit materiaal toe.

Na de Tweede Wereldoorlog nam het aantal opdrachten voor Stynen nog toe, zodat versterking noodzakelijk werd. Verschillende architecten sloten zich in de loop der jaren bij het bureau aan, maar het is vooral samen met Paul De Meyer (1922-2011) dat Stynen zijn ontwerpbureau liet uitgroeien tot één van de belangrijkste spelers in het veld. In hun naoorlogs werk lag het accent op rationaliteit, rigoureuze maatvoering en zorg voor een bouwfysisch volmaakte uitvoering en afwerking.

In Antwerpen en Brussel richtten Stynen, De Meyer en hun medewerkers verschillende kantoorgebouwen en handelspanden op. In Oostende bouwden ze, als laureaat van een architectuurwedstrijd, het beschermde casino (1948-1953), waar ze het modernisme met klassieke elementen een mondaine allure trachtten te geven. Verschillende van hun moderne woningontwerpen werden niet uitgevoerd of aangepast in traditionele zin. Vanaf het midden van de jaren 1950 oriënteerden ze zich opnieuw expliciet op Le Corbusier, met onder meer het flatgebouw De Zonnewijzer in Antwerpen (1955-1957) en een sociaal huisvestingsproject in Kessel-Lo (1956).

Hun latere werken, zoals de beschermde Sint-Ritakerk in Harelbeke (1961), het Koninklijk Muziekconservatorium annex kunstencentrum de Singel in Antwerpen (1959 en verder), de school en kinderkribbe in Sint-Gillis (1962 en verder) en de Riverside Tower in Antwerpen (1968-1971) zijn voorbeelden van een verfijnd brutalisme, bedoeld als eerbetoon aan Le Corbusier.

Van zijn droom om aan de Wezenberg een uitbreiding van Antwerpen te realiseren (1961), kon hij slechts een deel tot stand brengen, het Esso Motor Hotel (1969-1975).

Vanaf het einde van de jaren 1930 legde Stynen zich ook toe op het architectuuronderwijs. In 1939 werd hij aangesteld als leraar aan de Antwerpse Koninklijke Academie voor Schone Kunsten. Tussen 1946 en 1950 was hij directeur van de pas opgerichte School voor Bouwkunst en Stedebouw. In 1950 werd hij benoemd tot directeur van La Cambre, waar hij tot 1964 ijverde voor een strikt rationele toepassing van de modernistische principes. Stynen was ook werkzaam in verschillende verenigingen voor architectuur en stedenbouw. In 1924 sloot hij zich aan bij de Koninklijke Maatschappij der Bouwmeesters van Antwerpen (K.M.B.A.). Voor de Groep Antwerpen 1937/1938, een interdisciplinaire groep van kunstenaars en architecten die de integratie van de architectuur en de plastische en toegepaste kunsten bepleitte, creëerde hij enkele tentoonstellingsontwerpen. Na de Tweede Wereldoorlog zette Stynen zich ook in bij de Belgische afdeling van de Congrès

Internationaux d'Architecture Moderne (CIAM), de Société Belge des Urbanistes et Architectes Modernistes (SBUAM) en de Hoge Raad van de Stedenbouw. Bij de oprichting van de Orde der Architecten in 1963 werd Stynen haar eerste nationale voorzitter, waarna hij vier jaar voorzitter was van haar Antwerpse provinciale raad.

In de plaquette uitgegeven ter gelegenheid van zijn 65ste verjaardag Léon Stynen / Architect formuleert Renaat Braem terecht: *"Indien iemand onder een gelukkig gesternte geboren is, is het wel hij, want hij kon zich, als beginnend architect richten tot de dunne laag beschaafde lieden, die onder de invloed der eerste pioniers wel voor een moderne architectuur gewonnen waren, maar daarom niet bereid konden worden gevonden voor spitse buitennissigheden. (...) [Hij] moest wel de architect worden van (...) [de] meer gefortuneerde burgerij, wier aspiraties hij het best benaderde"*.

2.1.2. Waarderingsonderzoek

In kader van het vooropgestelde thema "20ste-eeuwse architectuur in Antwerpen" in de beleidsbrief Onroerend Erfgoed 2017-18, en van het "Stynenjaar 2018", georganiseerd door het Vlaams Architectuurinstituut (VAi) en zijn erfgoedafdeling Architectuurarchief Vlaanderen ⁵, werd onder meer het oeuvre van de modernistische architect Léon Stynen (1899-1990) in Antwerpen geselecteerd voor verder waarderend onderzoek in functie van mogelijke bijkomende beschermingen.

Reeds beschermde gebouwen van zijn hand in Antwerpen zijn de Residentie Elsdonck, Prins Boudewijnlaan 308-326 (1931), de architectenwoning Léon Stynen en woning Verheyen, Camille Huysmanslaan 85-87 (1932-1933), en de BP-building, Jan Van Rijswijcklaan 162 (1959 e.v.). Deze selectie is echter niet voldoende representatief voor het omvangrijke oeuvre van de architect. Bijgevolg werd een waarderend onderzoek opgestart waarbij het oeuvre van Léon Stynen in Antwerpen in zijn totaliteit gescreend werd met de vastgestelde Inventaris van het Bouwkundig Erfgoed als vertrekpunt.

Deze screening resulteerde in een lijst van een 50-tal werken waaronder onder meer eengezinswoningen, woonwijken, nijverheidsgebouwen, appartementsgebouwen, bioscoopzalen, onderwijsinstellingen, kantoorgebouwen, handelscomplexen en villa's, te situeren tussen de jaren 1920-1980. Op basis van literaire en archivalische bronnen, collectieve en parate kennis binnen het agentschap, overleg met het VAI én uitgaande van de dertien erfgoedwaarden uit het Onroerenderfgoeddecreet en de selectiecriteria (zeldzaamheid, herkenbaarheid, representativiteit, ensemblewaarde en contextwaarde), werden uit deze lijst een 8-tal werken geselecteerd die op grond van de verworven gegevens binnen het vooropgestelde beleidsthema in aanmerking komen voor verder onderzoek in functie van een mogelijke bescherming.

Vroeg werk: van een traditionele/art deco-architectuur naar modernisme (jaren 1920)

- Woning Van Lommel, Joos Robijnslei 20, Antwerpen (Borgerhout)→ 1925
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/11182>
- Woning Neuhuys, Cruyslei 62, Antwerpen (Deurne)→ 1928
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/11262>

Werk jaren 1930: modernistisch/nieuwe zakelijkheid (jaren 1930)

- Residentie Britannia, Britselei 21, Antwerpen → 1935
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/6585>
- Woning Janssens, Ruytenburgstraat 29, Antwerpen (Berchem)→ 1936
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/11016>
- Appartementsgebouw, Van Eycklei 19, Antwerpen→ 1937-1938
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/215412>

Na-oorlogs modernisme:professionalisering en schaalvergroting (jaren 1940-1980)

- Handelscomplex Galler, Italiellei 22-24, Antwerpen → 1941-1963

⁵ <https://www.vai.be/nl/activiteit/tentoonstelling-leon-stynen-architect>

- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/214878>
De Zonnewijzer, Mechelsesteenweg 247 , Antwerpen→ 1955-1956
- <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/7325>
De Singel: klassenvleugel fase 1-2→ 1963-1988

Afhankelijk van het resultaat van de plaatsbezoeken waarbij naast de gevel, ook de actuele toestand van de inwendige structuur, de plattegrond en de interieuraankleding bepalend zullen zijn voor de eindevaluatie van de erfgoedwaarden, zullen deze panden/complexen al dan niet uitgewerkt worden tot een beschermingsdossier.

2.2. Erfgoedwaarden

Architecturale waarde:

De woning Neuhuys is representatief voor de betere interbellumarchitectuur in het voorstedelijk gebied van Antwerpen waarmee bekende architecten zich binnen de heersende traditiegetrouwe particuliere woningbouw wisten te onderscheiden.

Léon Stynen was meer dan vijftig jaar beroepsmatig actief als architect, stedenbouwkundige, docent, schooldirecteur, onderwijshervormer, beleidsmedewerker en zelfs politicus. Hij realiseerde een omvangrijk en kwalitatief oeuvre waarvan het zwaartepunt in Antwerpen lag. In Antwerpen bleven zowel gebouwen uit zijn beginperiode als uit zijn latere oeuvre bewaard en hij realiseerde er een brede typologische waaier gaande van private woningen over appartementsgebouwen tot handelspanden, kantoren en cinema's. Na een startperiode waarin Stynen nog teruggreep naar een traditionele of decoratieve architectuur, evolueerde hij in de jaren 1920-1930 naar een consequent modernistisch oeuvre waarmee hij terecht tot het canon van het interbellummodernisme mag gerekend worden. Dat de toenmalige Belgische architectuurtijdschriften (*Bâtir, l'Emulation, Le Document, La Cité, KMBA, ...*), die sterk bijdroegen tot het uitdragen en promoten van de modernistische idealen, zijn architectuur belichtten en plaatsten naast die van tijdgenoten zoals onder meer een Alfons Francken (1882-1958), Huib Hoste (1881-1957), Walter Van den Broeck (1905-1945), Henry Van de Velde (1863-1957), Victor Bourgeois (1897-1962) en Eduard Van Steenberghe (1889-1952), getuigt van een eigentijdse waardering buiten de regionale grenzen.

De woning Neuhuys uit 1928 behoort tot het vroege werk van Léon Stynen die zijn carrière begon in het interbellum. Onder invloed van het werk van Le Corbusier en andere nieuwlichters dat hij in de Exposition internationale des arts décoratifs et industriels in Parijs had leren kennen, verdiepte hij zich in deze periode in de ideeën en de realisaties van het nieuwe bouwen en trachtte die in de Belgische context te verwezenlijken. In dezelfde jaren ontwikkelde Stynen met de woning Verstrepen in Boom (1927) en de woning Wuyts in Brasschaat (1928) een eigen modernistische architectuurtaal die sterk aansloot bij de internationale avantgarde (complexe volumetrie, vernieuwende planindeling).

De gaaf bewaarde voorgevel van de woning Neuhuys, opvallend in het straatbeeld met een eerder traditionele en art-decogetinte bebouwing, getuigt van Stynen's experimenteren met een nieuwe architectuurtaal die de bouwheer Paul Neuhuys, een dadaïstisch dichter uit de Antwerpse literaire avantgarde, hoogstwaarschijnlijk sterk aansprak. Stynen maakt hier gebruik van de verworvenheden en formele eigenschappen van het nieuwe bouwen: de vlakke gevelafwerking met een simillpleister, een weloverwogen gevelcompositie met een geometrisch spel van licht verspringende muurvlakken waaronder een uitgesproken inkompartij en het originele stalen deur- en vensterschrijnwerk waarbij de bandramen de horizontale lijn in de gevel benadrukken, scheppen een visueel sterk gevelbeeld dat refereert aan een Corbusiaans puristisch modernisme. Bepalend in het gevelbeeld is de verhouding en indeling van de ramen: het onderste rechthoekige gedeelte van het bandvenster op het gelijkvloers komt terug op de eerste verdieping en het onderste register van de vensters op de eerste verdieping herhaalt zich op de tweede verdieping. Ook de in een verspringend gevelvlak geïntegreerde plantenbak is een vindingrijk detail

dat de strenge en strakke gevelgeleding enigszins doorbreekt. Achter dit gevelbeeld gaat een traditioneel woonconcept schuil: de plattegrond toont een bescheiden versie van het 19de-eeuwse enkelhuissysteem met een bewaarde planindeling van aansluitende vertrekken (living en eetplaats) die ontsloten worden door een zijdelingse smalle gang met inkomhal en trap. De binnenafwerking, gekenmerkt door sober en strak uitgevoerde interieurelementen en tegelvloeren met specifieke patronen sluit meer aan bij het zakelijk karakter van de gevel. Vermeldenswaardige interieurelementen uit de bouwperiode zijn de houten trap met een leuning van panelen in limbahout, de wit-zwarte tegelvloeren met dambordpatroon en klein ruitmotief, het houten binnenschrijnwerk, de marmeren schouwmantel en de typische kooflijst die in de meeste vertrekken voorkomt. De op het bouwplan aanwezige voortuin met afsluiting maakt inherent deel uit van het totaalconcept,

2.3. Motivering van het type bescherming

De woning Neuhuys wordt beschermd als monument. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een monument als volgt: "een onroerend goed, werk van de mens of van de natuur of van beide samen, met inbegrip van de cultuurgoederen die er integrerend deel van uitmaken, inzonderheid de bijhorende uitrusting en de decoratieve elementen van algemeen belang wegens de erfgoedwaarde(n)."

De erfgoedwaarden hebben zowel betrekking op het exterieur als het interieur. Het behoud van de straatgevel en het interieur met bewaarde planindeling en interieurelementen vereist een bescherming als monument.

2.4. Motivering van de afbakening van de bescherming

De afbakening van het beschermd onroerend goed is opgenomen op het plan dat als bijlage bij het ministerieel besluit is gevoegd. Alle kadastrale percelen gevat door de bescherming zijn opgenomen in artikel 1 van het ministerieel besluit.

Het volledige perceel met woning, voortuin en achtertuin wordt in de bescherming opgenomen.

2.5. Juridische toestand

2.5.1. Onroerend Erfgoed:

- Op het omgevingsplan in bijlage bij dit dossier zijn de beschermingen opgenomen die in de buurt liggen van het onroerend goed waar dit dossier over gaat.
- Het onroerend goed is opgenomen in de vastgestelde inventaris van het bouwkundig erfgoed (ID: 11262).

2.5.2. Ruimtelijke Ordening:

- De woning is volgens het gewestplan gelegen in woongebied.
- De woning ligt binnen de afbakening 'grootstedelijk gebied Antwerpen' (gewestelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan, goedgekeurd op 19/06/2009)

3. BEHEERSVISIE

3.1. Beheersdoelstellingen voor het beschermd onroerend goed

In het beschermingsbesluit zijn beheersdoelstellingen opgenomen. Je vindt die terug onder artikel 3 van het ministerieel besluit. De beheersdoelstellingen moeten de zakelijkrechthouders (eigenaars, erfpachthouders, opstalhouders en leasinggevers) en

gebruikers op weg helpen om de erfgoedwaarden maximaal in stand te houden of te verbeteren. Ze hebben de optimale verwezenlijking van de erfgoedwaarden voor ogen. Ze geven richting aan of vormen een kader voor toekomstig beheer van het beschermd onroerend goed. Zakelijkrechthouders en gebruikers dienen rekening te houden met deze beheersdoelstellingen als ze werken wensen uit te voeren aan het beschermd goed. Ook de overheid houdt met deze doelstellingen rekening als ze over deze werken advies moet geven of als ze toelating moet geven voor die werken.

De beheersdoelstellingen spelen in op de erfgoedwaarden, erfgoedelementen en erfgoedkenmerken opgenomen in artikel 2 van het ministerieel besluit.

3.2. Bijzondere voorschriften voor het beschermd onroerend goed

Voor elk beschermd onroerend goed geldt het actief en passief behoudsbeginsel. Dit betekent dat de zakelijkrechthouders en gebruikers het beschermd goed in goede staat moeten houden door de nodige instandhoudings-, beveiligings-, beheers-, herstellings- en onderhoudswerken uit te voeren en dat het verboden is om een beschermd onroerend goed te ontsieren, te beschadigen, te vernielen of de erfgoedwaarden ervan aan te tasten. Het betekent ook dat een zakelijkrechthouder en gebruiker verplicht is het beschermd onroerend goed als een goed huisvader te beheren en het dus niet te verwaarlozen. Alle voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van het beschermd onroerend goed die van toepassing zijn op het beschermd goed zijn opgenomen in artikel 4 van het beschermingsbesluit.

In het Onroerenderfgoeddecreet en Onroerenderfgoedbesluit zijn een aantal algemene voorschriften voor de instandhouding en het onderhoud van beschermd onroerend erfgoed opgenomen, meer bepaald:

- het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- de toestand van het goed regelmatig controleren;
- regulier onderhoud uitoefenen;
- onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

3.3. Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed

Voor sommige werken aan het beschermd onroerend goed moet een toelating worden gevraagd. Sommige werken kunnen namelijk een negatief effect hebben op de erfgoedwaarden. Voor alle werken die stedenbouwkundig vergunningsplichtig zijn, of waarvoor een omgevingsvergunning, milieuvergunning of natuurvergunning nodig is, vraagt de vergunningverlenende overheid advies aan het agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse overheid.

Voor een aantal werken die niet vergunningsplichtig zijn, moeten de zakelijkrechthouders en gebruikers, voorafgaand aan de uitvoering van de werken, toelating vragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed of aan de erkende onroerenderfgoedgemeente. Een overzicht van alle erkende onroerenderfgoedgemeenten is te vinden op www.onroerenderfgoed.be.

De werken waarvoor u toelating moet vragen zijn opgesomd in artikel 5 van het beschermingsbesluit.

4. BRONNEN

4.1. Archieven

Stadsarchief Antwerpen, Bouwdossiers, 329#4269.

Architectuurarchief Vlaanderen, Inventarisarchief Léon Stynen, dossier 3.1.170, woning Neuhuys, plannen en detailtekeningen.

4.2. Mondelinge en schriftelijke bronnen

Mondelinge informatie verkregen van de huidige eigenaar op het plaatsbezoek van 15 juni 2018.

4.3. Literatuur

S.N., 2018: *Architect Léon Stynen en zijn tijdgenoten*. Tentoonstellingsgids Vlaams Architectuurinstituut i.s.m. Delen Private Bank en FIBAC, Antwerpen.

AVERMAETE T., BERTELS I., DE CAIGNY S., DECROOS B., FLORE F., GOSSEYE J., GRAFE C., LAUREYS D., NOTTEBOOM B., TRITSMANS B., VAN DE VOORDE S., VAN HERCK K., VAN IMPE E., VERPOEST L. & VOET C. 2018: *Léon Stynen. A Life of Architecture 1899-1990*, Antwerpen.

BEKAERT G. 1990: *Léon Stynen, Een architect*, Antwerpen, 1899-1990, Antwerpen.

BONTRIDDER A. 1979: *Gevecht met de rede, Léon Stynen, Leven en werk*, Antwerpen.

BRAEM R., VAN LOOY L.T. & KEMPS F. e.a. 1965, *Leon Stynen. Architect*, s.l.

DAELMAN E., DONCKERS G. & MICHIELSEN I. e.a. 2018: *Stynen en omgeving. Open monumentendag. Programma Antwerpen*, Antwerpen.

DAELMAN E., JANSEN D. & AERTS R., e.a. 2017: *Open Monumentendag. Programma Antwerpen*, Antwerpen.

JAENEN M., 2015: *Léon Stynen: interieurontwerpen tijdens de jaren 1930 in Antwerpen*, In: *M&L*, 34/2, 4-19.

LAUREYS D. 2004: *Léon Stynen (1899-1990)* in: LAUREYS, D. (red.), *Bouwen in beeld: de collectie van het Architectuurarchief van de Provincie Antwerpen*, Turnhout, 262-271.

SPITAEELS E. e.a. 1996: *Modern bouwen in Deurne 1920-1940*, Zellik.

STRAUVEN F. e.a. 2008: *Modernisme. Van het zwart huis tot de boekentoren. De Standaard architectuurbibliotheek. 1000 jaar architectuur in België*, 4, Tielt.

4.4. Internetbronnen

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: Léon Stynen [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/persoon/4663> (geraadpleegd op 5 juli 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: Deurne [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/120655> (geraadpleegd op 8 juni 2018).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED, 2017: Woning Neuhuys [online] <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/11262> (geraadpleegd op 22 juni 2018).

5. BIJLAGEN BIJ HET INHOUDELIJK DOSSIER

5.1. Omgevingsplan

5.2. Fotobijlage

De fotoregistratie van de fysieke toestand, gevoegd als bijlage bij het ministerieel besluit, bevat alle relevante foto's voor dit dossier. Er is geen afzonderlijke fotobijlage bij het dossier gevoegd.

5.3. Documentatie

De documentatie bij het inhoudelijk beschermingsdossier bevat bijkomend materiaal zoals archiefphoto's, bouwplannen, e.d. dat het dossier verder onderbouwt of illustreert.